

A muszlim nevelés és művelődés elméleti és történeti alapjai

(A nevelés és művelődés történeti és társadalmi összefüggései című doktori program keretei között tartandó speciálkollégium)

A modul tartalma

A kurzus a művelődéstörténet keretei közé ágyazottan bemutatja a 7-15. századi iszlám nevelésügyének történetét. Indiától Andalúziáig ívelően vizsgálatra kerül a muszlim intézményes és nem intézményesült nevelés, a középkori muszlim nevelési irodalom, az iszlám ember- és gyermekképe, az egyes tudományok eredményei és a rendszerezésükre irányuló törekvések, valamint a keresztény-zsidó-muszlim kultúrkör közötti kapcsolatok, a muszlim tudósok és intézmények Európára (az európai pedagógiai gondolkodásra) gyakorolt hatása. A tárgy röviden áttekintést nyújt a muszlim nevelésügy újabb kori jellemzőiről, az iszlám követőinek mai, oktatásügyet érintő problémáiról és törekvéseiről. A kurzus alapját képezi a témára vonatkozó magyar és (választás szerint) idegen nyelvű főbb – elsődleges és másodlagos – neveléstörténeti források és szemelvények forráskritikai feldolgozása.

Témák

- (a) Az iszlám neveléstörténetének forrásai és az eddigi (magyar és nemzetközi) kutatások áttekintése.
- (b) A muszlim vallás kialakulása, rövid története. A Korán és a hadiszok. A vallás alappillérei, a muszlimok kötelezettségei. *Világkép* az iszlámban. Vallás és nevelés. Vélemények a tudás, a tanulás fontosságáról. A nevelés muszlim definíciója.
- (c) Az iszlám ember- és gyermekképe. *Kisgyermekgondozás és -nevelés* a muszlimoknál. A fiúk és lányok nevelésének különbségei.
- (d) A muszlim neveléstörténet korszakolása. Palotai iskolák. Az intézményesült nevelés kezdetei és kibontakozása. *Alapfokú oktatási intézmények* típusai a középkori muszlim országokban: a kuttáb, maktáb, mahdar, dabirisztán kialakulásának jellemzői; az iskolák tananyaga, az oktatás módszerei.
- (e) A *madraszák* kialakulása, típusai, a bennük folyó oktatás jellemzése. Az iskolai alapítványok és bizonyítványok sajátosságai. Felsőfokú képzőközpontok a muszlimoknál.
- (f) *Tanárok és diákok* az iszlámban. Elvárások velük szemben, tanártípusok, fizetségük. Diákéletmód a középkorban. Források a tanár-diák kapcsolatokról.
- (g) *A oktatás egyéb helyszínei*: a muszlim könyvtárak, csillagvizsgálók, zeneiskolák, kézműves-műhelyek, háremek és kórházak. A tanulmányi célból tett utazások típusai és célállomásai.

(h) A muszlim *tudományosság* eredményei (pl.: matematika, orvoslás, csillagászat, zene, mezőgazdaság, nyelvészet, jog stb.); tudományrendszerezési törekvések (Ibn Szína, al-Ghazzáli, Ibn Hazm, Ibn Khaldún) és ezek hatása az iskolai tananyagra.

(i) Muszlim *pedagógiai gondolkodók*: Miskavajh, Ibn Szína, Al-Ghazzáli, Al-Zarnúdzsi, Ibn Tufail, Ibn Khaldún stb. *Nevelési irodalom* az iszlámban.

(j) *Kapcsolatok a keresztény-zsidó-muszlim kultúrkör között*. Hispánia és Dél-Itália közvetítő szerepe a muszlim tudományos eredmények, pedagógiai gondolatok közvetítésében. A fordítóiskolák működése. Az európai oktatási intézmények muszlim gyökerei.

(k) Kitekintés: a muszlim országok oktatásügyének *modernkori története és mai helyzete*. Az európai muszlim kisebbség nevelést, iskolaügyet érintő problémái és törekvései.

Időterv

Időigény: egy félév, összes kontakt órák száma: 14 óra

Követelmények

(a) *Félév közti munka:* A tematikában jelzett témák tanulmányozásához kapcsolódó magyar (igény szerint angol, francia vagy spanyol) nyelvű forráselemzés, szövegértelmezés munkájában való aktív részvétel (előzetes felkészülés alapján).

(b) A tárgy kb. 20 oldal terjedelmű dolgozat beadásával és „megvédésével” zárul.

A dolgozat megírása és védeése során számot kell adni

- a tudományos művekkel szemben támasztott követelmények biztonságos ismeretéről és azok teljesítéséről;
- a fontosabb kognitívumok (fogalmak, nevek, tények, forrástípusok stb.) ismeretéről;
- a kötelező irodalom értő és értelmező ismeretéről;
- a témával kapcsolatos fontosabb művelődés- és neveléstörténeti összefüggések áttekintéséről.

Tankönyvek

Kéri Katalin: Nevelésügy a középkori iszlámban. Iskolakultúra könyvek 16., Pécs, 2002.

Mazahéri, Aly: A muszlimok mindennapi élete a középkorban a 10.-től a 13. századig. Európa, Bp., 1989. 52-76. o.

Tüske László (szerk.): Muszlim művelődéstörténeti előadások. Iskolakultúra könyvek 10., Pécs, 2001. 9-67. o.

A tárggyal kapcsolatos egyéb olvasmányok, bibliográfiák, hasznos linkek, újdonságok találhatóak az alábbi honlapon: <http://nostromo.pte.hu/~carry>

Pécs, 2004. augusztus 30.

Ambrusné Kéri Katalin
egyetemi docens
kerikata@ajk.pte.hu